

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 051 «Економіка»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Статистика бізнесу»

на тему: «Стан здоров'я населення як чинник людського розвитку»

Виконавець:

студент факультету менеджменту, обліку
та інформаційних технологій
Бурлаєва В.С.

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Ольвінська Ю.О.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми: Поняття про стан здоров'я населення наведено в Статуті Всесвітньої організації здоров'я (ВООЗ): “Здоров'я є станом повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутністю хвороб і фізичних дефектів”. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави.

Актуальними проблемами дослідження можна вважати наступні:

- незадовільний стан здоров'я населення;
- нераціональна організація системи надання медичної допомоги;
- брак сучасних медичних технологій, недостатнє володіння ними;
- низький рівень інформованості про сучасні медичні технології, засоби збереження здоров'я та активного дозвілля;
- недостатність фінансових і насамперед бюджетних, ресурсів для забезпечення ефективної діяльності системи охорони здоров'я;
- практична відсутність ринку медичних послуг;
- недосконалість нормативно-правових актів, які впливають на створення умов для поліпшення стану здоров'я населення та підвищення ефективності використання в системі охорони здоров'я людських, матеріально-технічних та фінансових ресурсів в умовах ринкової економіки.

Мета дослідження це дослідження теоретичних і практичних аспектів стану здоров'я населення.

Завдання дослідження: Відповідно до поставленої мети у роботі передбачено вирішення таких основних завдань:

- розглянути стан здоров'я населення як об'єкт статистичного дослідження;
- дати характеристику доступності та якості медичного обслуговування населення України;
- проаналізувати регіональні особливості демографічного розвитку;
- проаналізувати динаміку і структуру захворюваності населення в Україні;
- розглянути методологічні засади прогнозування стану здоров'я населення;
- проаналізувати та оцінювати санітарно-епідемічної ситуацію здоров'я населення і якість життя людини.

Об'єкт дослідження є стан здоров'я та медичне обслуговування населення України.

Предмет дослідження є кількісно-якісна характеристика показників стану здоров'я та медичного обслуговування населення України.

Методи дослідження: У процесі дослідження були використані загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них: методи статистичного зведення та групування, відносних та середніх величин, методи аналізу ряду динаміки, методи вивчення взаємозв'язків. Також застосувались методи графічного представлення даних.

Інформаційна база: наукові публікації вітчизняних і закордонних вчених, нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників, електронні ресурси офіційних сайтів Державної служби статистики та державних установ, результати спостережень, опитувань і обстежень та інших методів збирання первинних даних про стан здоров'я та медичного обслуговування в Україні.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (34 найменувань) та 6 додатків. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінок. Основний зміст викладено на 80 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 12 рисунків.

1) **Публікації.** За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 2 статті: 1) Бурлаєва, В. С. *Статистичний аналіз захворюваності населення України* [Текст] / В. С. Бурлаєва, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина III – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 28 – 32.

2) Бурлаєва, В. С. *Стан здоров'я населення як чинник людського розвитку* [Текст] / В. С. Бурлаєва, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 6. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2019. – С. 6 – 11

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні та методологічні основи статистичного дослідження стану здоров'я населення» розглянуто теоретичне питання статистичного дослідження стану здоров'я населення. Наведено систему показників стану здоров'я, доступності та якості медичного обслуговування населення.

У другому розділі «Статистичний аналіз стану здоров'я та забезпеченості медичного обслуговування населення України» проведено аналіз сучасної медико-демографічної ситуації в Україні, проаналізовано рівень захворюваності населення України, а також окремих регіонів, а також динаміку стану здоров'я населення.

Третій розділ «Статистичний аналіз стану здоров'я як фактору людського розвитку» присвячено аналізу забезпеченості медичного обслуговування населення, а також та оцінювання санітарно-епідемічної ситуації на здоров'я населення і якості життя людини. Наведено напрями реформування системи охорони здоров'я.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження були розглянуто основні категорії, поняття, здоров'я та захворюваність населення країни, питання формування системи статистичних показників, розглянуто статистичні методи, які дозволяють здійснити комплексне дослідження динаміки та структури охорони здоров'я та його складових, виявлено тенденцію стану здоров'я населення України. Здійснено статистичне оцінювання динаміки та структурних зрушень захворюваності населення України, побудовано

систему економіко-статистичних показників стану здоров'я, виявлено та охарактеризовано основну тенденцію впливу людського розвитку на здоров'я людини.

Протягом останніх п'яти років (2013–2017 рр.) показники поширеності хвороб серед населення країни та захворюваності населення України впродовж 2013–2015 рр. мали тенденцію до зниження (поширеність хвороб на 8,26% у 2015 р. відносно 2013 р., захворюваність на 8,6% відповідно), після чого в 2017–2016 рр. спостерігається тенденція до їх зростання відносно 2015 р., а саме поширеність хвороб серед всього населення країни в 2017 р. зросла відносно 2015 р. на 1,5%, захворюваність – на 2,5%. Незважаючи на тенденцію останніх двох років (2015–2016 рр. відносно 2014 р.) щодо зростання рівнів поширеності та захворюваності населення, рівні вищезазначених показників у 2017 р. залишаються нижчими порівняно з аналогічними показниками в 2013 р.: рівень поширеності хвороб серед населення країни в 2017 р. на 6,89% нижчий, ніж у 2013 р., захворюваності населення – на 6,29%.

У структурі поширеності хвороб серед всього населення України у 2017 р. розподіл рейтингових місць, як і в попередні роки, залишається незмінним: перше місце займають хвороби системи кровообігу (30,67%), друге місце посіли хвороби органів дихання, частка яких склала 20,68%, третє місце належить хворобам органів травлення (9,74%), четверте місце посіли хвороби сечостатевої системи (5,43%), п'яте – хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини (5,39%), шосте – ендокринні хвороби, розлади харчування та порушення обміну речовин (4,96%), сьоме – хвороби ока та його придаткового апарату (4,78%). За останні роки мережа лікарняних закладів системи МОЗ України значно скоротилася – із 2442 у 2012 р. до 1504 у 2015 р., 1457 у 2016 р. і 1319 у 2017 р. Скорочення загальної кількості лікарняних закладів відбулося із регіональними відмінностями. Загалом протягом зазначеного періоду мережа лікарняних закладів скоротилася на 35,4%; цей показник коливався від 49% у Чернівецькій області до 10,5% у Вінницькій області, від 38,5% у Житомирській області, до 6,1% у м. Києві. Найбільше скорочення зафіксоване, насамперед, у зонах проведення АТО (Донецька область – 62,7%, Луганська область – 78%), що, насамперед, обумовлено непідконтрольністю Україні частини територій цих областей.

Загалом в Україні у 2017 р. медичну допомогу надавали 1873 денні стаціонари (за винятком 87 денних стаціонарів у м. Севастополь і АР Крим) при АПЗ загальною потужністю 62832 ліжка. Допомогу отримали 2 732 282 пацієнти, серед яких значно зросла кількість пролікованих дітей порівняно з 2014 р. (218 509 і 6378 дітей відповідно).

Медичну допомогу населенню в Україні у 2016 році надавали 1,8 тис. лікарняних закладів, із загальною кількістю 333 тис. лікарняних ліжок. За період 2010-2017 років кількість лікарняних закладів скоротилася в 1,8 рази, а лікарняних ліжок – в 1,4 рази. У 2017 році показник забезпеченості населення ліжковим фондом склав 78,1 лікарняних ліжок на 10 тис. населення. У зв'язку із значними витратами державного бюджету на утримання ліжкового фонду, який використовується не в

повному обсязі, було скорочено граничні нормативи забезпеченості населення ліжковим фондом з 75 до 60 ліжок на 10 тис. жителів.

У 2017 році Україна займала 88 місце серед 189 країн світу. Індекс людського розвитку в [Україні](#) визначений на рівні 0,751. Для порівняння, Норвегія, яка посіла перше місце, має індекс 0,953, Швейцарія та Австралія (друге й третє місце) – відповідно 0,944 та 0,939. До першої десятки також потрапили Ірландія, Німеччина, Ісландія, Гонконг, Швеція, Сінгапур і Нідерланди. За результатами 2016 року, Україна посідала 84 місце в глобальному рейтингу людського розвитку з показником 0.743. Найбільшого значення ІЛР досяг в 2007-2008 рр. (0,796). Найнижчий рівень ІЛР спостерігався в 2009 році (0,706). Найбільший спад показників людського розвитку в Україні спостерігався у 1994 – 1997 роках та у 2009 році. Різке погіршення умов людського розвитку у 90-х роках були викликані перехідними процесами, що відбувалися в Україні та глибокою соціально-економічною кризою. ІЛР України 2017 року на рівні 0,751 є нижчим за середнє значення для країн у групі високого людського розвитку, яке становить 0,757, та нижчим за середнє значення для країн Європи та Центральної Азії, яке становить 0,771. Серед країн Європи та Центральної Азії країнами, які мають близьке до України положення за ІЛР у 2017 р. та які певною мірою близькі до України за чисельністю населення, є Казахстан та Російська Федерація, які мали позиції 58 і 49, відповідно.

Здоров'я (його рівень і справедливий розподіл) безпосередньо є основним вкладником у формування соціального благополуччя. Кількісне визначення внеску здоров'я в соціальне благополуччя або порівняння його з іншими компонентами цього збірного поняття є складним завданням. Здоров'я, наприклад, не має ринкової вартості, як мають її багато інших товарів і послуг. Однак приблизно 50 % збільшення тривалості життя протягом останніх десятиріч зумовлені поліпшенням охорони здоров'я.

За 2017 рік Україна отримала значення ІЛР 0,751, що є нижчим за середнє значення для країн у групі з високим Індексом людського розвитку, який становить 0,757, та нижчим за середнє значення для країн Європи та Центральної Азії, що складає 0,771. У період з 1990 по 2017 рр. очікувана тривалість життя при народженні в Україні збільшилась на 2,3 роки, середня кількість років навчання збільшилася на 2,2 роки, а середня кількість років навчання зросла на 2,6 роки. Останнім часом рівень життя в Україні, що визначається валовим національним доходом (ВНД) на душу населення, дещо зріс: приблизно на 9% у 2015-2017 рр.

Здоров'я “робить внесок” в економіку (як на індивідуальному рівні, так і на рівні всієї країни, особливо в країнах з високими доходами) через збільшення продуктивності праці, забезпеченість робочою силою, через навички і заощадження, які стають доступними для інвестицій у фізичний та інтелектуальний капітал. Якщо прибуток, що зумовлений збільшенням тривалості життя, пов'язують зі змінами в охороні здоров'я, то значущість таких дій величезна. Наприклад, за розрахунками, близько 50 % економічного зростання Великобританії з 1780 по 1980 рр. є результатом поліпшення здоров'я й харчування населення. Дослідження показали, що навіть невелике поліпшення охорони здоров'я призводить до істотного зростання

ВВП: порівнюючи з вихідним сценарієм без будь-яких змін, у разі щорічного зниження смертності лише на 2 % протягом 25 років відбудеться збільшення ВВП на 26 % у Казахстані та Російській Федерації і на 40 % – у Грузії та Румунії. Система охорони здоров'я безпосередньо впливає на національну економіку, оскільки охорона здоров'я зазвичай є однією з найбільших сфер надання послуг.

На здоров'я населення впливає також стан навколишнього середовища. В Україні склалася ситуація, за якої майже всі поверхневі, а в окремих регіонах – і підземні води за рівнем забруднення не відповідають вимогам санітарного законодавства щодо джерел водопостачання. Невідповідність якості питної води нормативним вимогам є однією з причин поширення в державі багатьох інфекційних та неінфекційних (хвороби системи травлення, серцево-судинної, ендокринної системи тощо) хвороб. Надмірна концентрація промислових об'єктів та автотранспорту на території України призвела до надзвичайного антропогенного навантаження на довкілля.

Одним із найвагоміших джерел забруднення довкілля, у тому числі водних об'єктів, є ґрунт. Санепідем служба здійснює моніторинг стану ґрунтів на територіях їх можливого негативного впливу на здоров'я населення. У 2017 р. досліджено за санітарно-хімічними показниками 15633 проби, з них не відповідали санітарним нормам 626 (4,0% проти 3,9% у 2016 р., 3,5% у 2015 р.),

Більшість спалахів інфекцій поєднує вживання недоброякісних продуктів харчування та готових страв, виготовлених як у домашніх умовах, так і на підприємствах ресторанного господарства та харчоблоках в організованих колективах. Основними причинами спалахів є порушення технології приготування їжі, умов зберігання харчових продуктів, залучення до приготування страв випадкових осіб, які не пройшли медичний огляд, недотримання правил особистої гігієни при приготуванні їжі. Факторами передачі інфекції найчастіше стають готові страви, кондитерські вироби та харчові продукти, термін зберігання яких минув. У 2017 р. у 162 спалахах, де фактором передачі виступали харчові продукти, захворіло 3045 осіб проти відповідно 93 і 1304 у 2016 році.

Незважаючи на складні соціально-економічні умови, в Україні система охорони здоров'я зберегла у стратегії розвитку спрямованість щодо здорового способу життя, продовжуючи оновлення та інтеграцію у європейський і світовий простір. Цілеспрямовано і послідовно формується державна політика здорового способу життя, що знайшло відображення у Концепції розвитку охорони здоров'я населення України. Однією з цілей кінцевої мети реалізації Концепції є збереження та зміцнення здоров'я населення, провадження періоду активного довголіття і тривалості життя людей. Серед найбільш важливих державних заходів з реалізації Державної політики у сфері охорони здоров'я є забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, спрямування охорони здоров'я на посилення заходів з попередження захворювань, запобігання інфекційним захворюванням.

Реформа системи охорони здоров'я принципово не зможе забезпечити швидке зниження захворюваності та смертності населення України, але вона забезпечить рівний доступ до якісних медичних послуг, до профілактики та лікування хвороб на

перших стадіях їх розвитку всім верствам населення, незалежно від місця проживання та матеріального становища. Безперечно, треба збільшувати обсяги державного фінансування системи охорони здоров'я, але кошти мають використовуватися максимально ефективно і спрямовуватись на реальне поліпшення стану здоров'я населення. Однак саме по собі поліпшення медичного обслуговування не приведе до бажаного ефекту, оскільки сьогодні надто великі втрати несе генофонд нації через погані умови праці і недоліки в її охороні. Необхідно посилити відповідальність роботодавця за дотримання умов праці, унеможливити випадки незареєстрованої зайнятості, адже саме незареєстровані належним чином працівники найчастіше потерпають від нещасних випадків на виробництві. Слід також приділяти належну увагу поширенню здорового способу життя, протидії палінню, зловживанню алкоголем, пропаганді стандартів здорового харчування, тим паче, що далеко не завжди це потребує додаткових витрат. Доцільно – принаймні на умовах експерименту – запровадити й суто економічні заходи стимулювання населення дбати про своє здоров'я.

Діюча система охорони здоров'я викликає справедливі нарікання і з боку населення, і медичного персоналу, досі вона не здатна належним чином задовольнити потреби населення у медичній допомозі, забезпечити доступність, якість та своєчасність надання послуг з охорони здоров'я, належний рівень профілактики захворюваності та смертності тощо. Фінансово-економічна криза суттєво загострила проблеми, пов'язані з наданням населенню України медичної допомоги, забезпеченням її доступності та належної якості. Зростання цін на ліки, продукти харчування, енергоносії призвело до загального підвищення витрат на утримання мережі медичних закладів та збільшення собівартості надання всіх медичних послуг. Необхідність реформи сфери охорони здоров'я підкреслюється неможливістю, з одного боку, забезпечити в існуючих умовах належне державне фінансування системи, а з іншого – запровадити ефективні схеми для повноцінної конкуренції на ринку медичних послуг.

Отже, попереду на країну чекає болючий процес одужання вітчизняної системи охорони здоров'я. І, враховуючи, що глобальною проблемою в Україні й надалі залишається відсутність єдиної політичної волі та бачення вектора шляху розвитку нашої держави як органами центральної законодавчої і виконавчої влади, так і органами місцевого самоврядування (що унеможливорює ефективне здійснення будь-якої реформи в державі), а сама підготовка до здійснення викладених у стратегії реформувань є надзвичайно трудомісткою, наразі стає зрозумілим: для позитивних зрушень нам будуть потрібні час і терпіння.

АНОТАЦІЯ

Бурлаєва В.С.

(прізвище та ініціали студента)

«Стан здоров'я населення як чинник людського розвитку»,

(назва кваліфікаційної роботи)

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності

«051 Економіка» за магістерською програмою

«Статистика бізнесу»,

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження - стан здоров'я та медичне обслуговування населення України.

У роботі розглядаються актуальні проблеми, теоретичні та методологічні основи статичного дослідження здоров'я населення та медичного обслуговування населення. Проведено аналіз захворюваності населення за 2013-2017 роки в цілому в Україні та по окремих регіонах. Проаналізовано фактори, які впливають на здоров'я населення. Проведено аналіз показників поширеності хвороб серед населення. Розраховано ІЛР в цілому по країні та проаналізовано вплив здоров'я населення на рівень людського розвитку. Розглянуто основні напрямки реформування системи охорони здоров'я в Україні та наведено наслідки реформування галузі для медичної системи та медичного обслуговування в Україні.

Ключові слова: здоров'я, людський розвиток, захворюваність населення, медичне обслуговування.

ANNOTATION

Burlaeva V.S.

(student's name and initials)

"Human Health as a Factor in Human Development",

(qualification title)

qualification work for a master's degree in a specialty

"051 Economics" on the master's program

"Business Statistics",

Odessa National Economic University

Odessa, 2019

The Master's qualification work consists of three sections. The object of study is the state of health and health care of the population of Ukraine.

The paper deals with current problems, theoretical and methodological foundations of static research of population health and public health services. The analysis of population morbidity for 2013-2017 as a whole in Ukraine and by individual regions is conducted. Factors that influence the health of the population are analyzed. An analysis of the prevalence rates of diseases among the population is carried out. The country-wide HDI is calculated. The main directions of the reform of the health care system in Ukraine are considered and the consequences of the reform of the branch for the medical system and medical care in Ukraine are presented.

Keywords: health, human development, population morbidity, health care.